

De internationale olie-industrie: reactie op een recensie

H. W. de Jong

In TPE15/2 bespreekt B. de Wit de dissertatie van Coby van der Linde: *Dynamic International Oil Markets*. Deze bespreking vraagt om kritisch commentaar vanwege enkele fundamentele misvattingen, die ik hieronder zal aangeven. Daaraan voorafgaand moet het mij van het hart dat de bespreking eigenlijk nauwelijks op het onderhavige boek in gaat. Er wordt niet meegedeeld wat er in het boek staat, wat de bedoeling van de auteur was, en wat de uitkomsten van het onderzoek zijn. Indien een recensent, na een dergelijk overzicht, zijn beoordeling geeft is er geen probleem. Men kan het daarmee eens zijn of niet, maar de lezer is geïnformeerd.

De recensie van De Wit is evenwel niet meer dan een aanleiding om kritiek op de dynamische markttheorie te ventileren, met daarnaast wat losse onsystematische opmerkingen over de politieke betekenis van de olie-industrie, overheidsinterventie en de betekenis van bedrijfstakonderzoek in Nederland. Bij dit laatste laat De Wit en passant even vallen dat het Nederlands onderzoek zich nauwelijks zou richten op de voor ons land belangrijke bedrijfstakken. Daarmee demonstreert hij zijn onwetendheid op dit terrein, want Wassenbergh (RSV), de Feijter (scheepsbouw), de Wolf (farma-industrie), Jansen en Brouwer (bierbrouwerijen), van Hoof (machinebouw), Heerding, Teulings en Metze (Philips) en vele anderen hebben over Nederlandse bedrijven en/of sectoren hun licht laten schijnen. Evenzeer onjuist is de nogal apodictische opmerking aan het slot van zijn recensie: "De onderzoekers geef ik nu al mee om niet de gehele olie-industrie te bestuderen zoals Coby van der Linde heeft gedaan", gevolgd door enige ruwolie markt. De afzonderlijke produktmarkten zowel als de transport, raffinage en distributie functies, enzovoorts stelde zij zich voor hoogstens in relatie tot het hoofdthema aan te roeren.

Zoals gezegd is de recensie een kapstok om de dynamische markttheorie te bekritisieren. Dat blijkt al uit de titel en de eerste zin die over het boek gaat. De

'dynamische markttheorie' blijkt niet dynamisch genoeg voor de internationale olie-industrie, want er wordt naast de 'industry growth cycle' een 'market cycle' geïntroduceerd (blz 96).

In het boek Dynamische markttheorie is nooit beweerd dat het daar ontvouwde model zonder restricties op iedere willekeurige bedrijfstak toepasbaar is. Het model berust op vier, expliciet genoemde veronderstellingen (Dynamische Markttheorie blz. 99 in de vierde druk 1989, woordelijk eveneens in voorgaande edities) die zulks uitsluiten. De gebruikte methode -abstrahering- is een conditie sine qua non voor elke theorievorming. Gaat men nu abstracties laten vallen dan wordt het model niet dynamischer, zoals De Wit blijkbaar meent, maar concreter. De invoeging van marktcycli, overheidsoptreden en dergelijke benadert de werkelijkheid zonder aan de dynamiek in essentie iets te veranderen. Dynamiek komt in een theorie door de invoering van tijd en van ruimtelijke dimensies. De titel van de bespreking is derhalve misleidend. Er had moeten staan: dynamische markttheorie niet concreet genoeg voor de olie-industrie. Maar dat geldt voor iedere concrete bedrijfstak.

De Wit doet het voorkomen alsof Coby van der Linde met het begrip 'market cycle' iets nieuws introduceert. Dat is niet zo. De definitie die hij bovenaan blz. 96 van TPE 15/2 citeert, komt overeen met wat in de dynamische markttheorie steeds de 'marktsituatie' genoemd is en die duidelijk onderscheiden werd van de 'marktontwikkeling' en haar stadia of fasen (Dynamische Markttheorie, blz. 99-103). De marktcycli of marktsituaties zijn dus, in tegenstelling tot wat de recensent meent:

- geen business cycles op meso-niveau;
- slingeren zich niet om de "industry growth cycle" heen;
- moeten juist niet "industry cycles" worden genoemd worden, want dat zijn ze niet.

Het zijn wel momentele of korte-termijn dwarsdoorsneden van de marktontwikkeling of groeicyclus, aanduidend de heersende vraag-aanbod verhoudingen (Dynamische markttheorie blz. 100). Die staan onder invloed van duizend-en-een omstandigheden, waaronder de conjunctuur van andere bedrijfstakken, afhankelijk van de sector in kwestie.

Een bedrijfstak is veel gevoeliger voor de invloeden van deze externe omstandigheden naarmate haar expansiedrift wegebt en zij in de stagnatie verzeilt. De autonome groeikracht zakt weg en allerlei, buiten de markt gelegen factoren krijgen vat op haar. Men kan dat marktcycli noemen of kopers- en verkopersmarkten of wat dan ook; maar hun effect op de structuur- en investeringsgedragingen van ondernemingen staat in nauw verband met de fase van de groeicyclus.

Dat marktsituaties(-cycli, kopers/verkopersmarkten) gedragingen van onder andere ondernemingen bepalen en dat "...slechts afhankelijk van de marktsitua-

tie als momentele kristallisatie van de marktontwikkeling" (Dynamische markttheorie, blz. 102) staat al 20 jaar in Dynamische Markttheorie uitgewerkt en wel in de hoofdstukken 3 en 4. Coby van der Linde wist dat ook en uitwerking in haar boek was dus overbodig. Het past ook niet in haar opzet: het opsporen van de lange termijn ontwikkelingen in de olie-industrie. Het nieuwe daarvan is onder andere de drie opeenvolgende groeicycli. Wat de recensent daarom in het slot van de recensie zegt over het onderzoek in deelgebieden van de olie-industrie is exact wat de auteur zelf stelt. Hij doet het evenwel voorkomen alsof dat een vondst is.

Voorts is het verwijt merkwaardig dat het begrip marktcyclus niet afdoende gedefinieerd zou zijn: heeft de recensent de bladzijden 14 tot en met 17 overgeslagen?

Hoewel niet in den brede uitgewerkt, geen één zin in de recensie wekt de indruk dat de bespreker het verschil tussen marktstructuur en de strategische beslissingen van ondernemers onvoldoende onderkent; blz. 96, veertiende regel van boven: " Veranderende marktstructuren..... zijn eerder het gevolg van wisselende fasen in de marktcyclus dan van transitieperioden". Ten eerste, waar is het bewijs voor deze uitspraak? Ten tweede, worden hier niet marktconcentratie en ondernemingsconcentratie impliciet ten onrechte door elkaar gehaald? Ik heb het vermoeden dat De Wit's misvattingen van de theorie veel met dit punt te maken hebben.

Al met al geeft de recensie geen blijk van de noodzaak tot dynamisering van de dynamische markttheorie maar van de noodzaak tot bestudering daarvan.